

Utenos krašto piliakalniai: nuo lietuvių genties iki Lietuvos valstybės

maršrutas keliaujantiems automobiliais

- 1 Kelionės planas
- 2-3 Maršrutas, keliaujant iš Utenos miesto ratu
- 4-5 Maršrutas, keliaujant iš Utenos miesto spinduliais
- 6-9 Narkūnų piliakalnis
- 10-13 Pakalnių piliakalnis
- 14-17 Šeimyniškių piliakalnis
- 18-21 Daugailių piliakalnis
- 22-25 Taurapilis
- 27 Papildoma literatūra

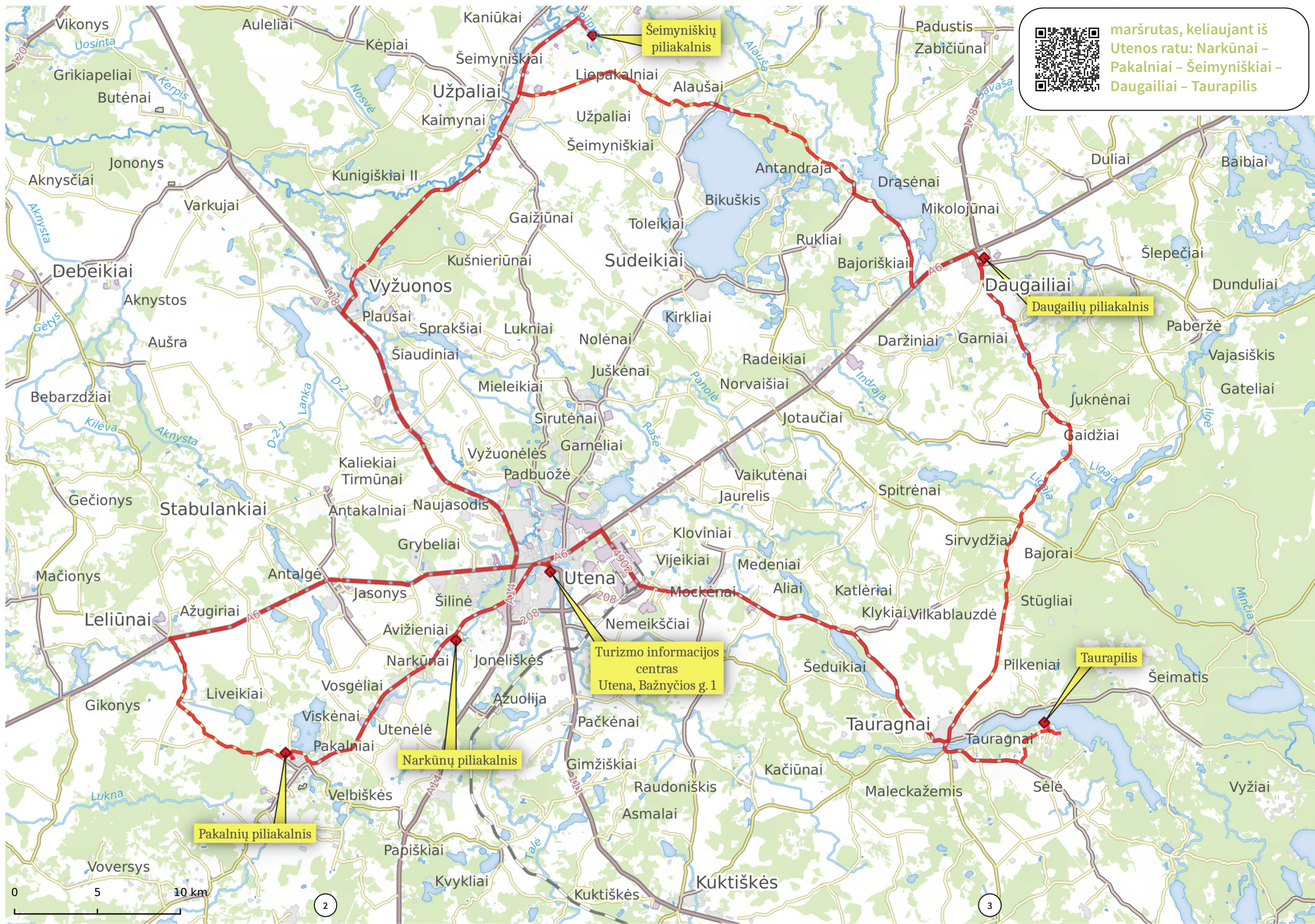

Piliakalnių skaičiumi Utena pranoksta kitas Lietuvos savivaldybes. Šiandien po visas Utenos rajono seniūnijas yra išsibarstę ir saugomi 79 piliakalniai, dažnai su papėdėje plytinčiomis gyvenvietėmis, šventvietėmis, senovės laidojimo vietomis. Kasmet atrandama naujų piliakalnių, tad minėtas skaičius ir toliau auga.

Į maršrutą įtraukti penki Utenos rajono piliakalniai, kuriuose atlikti archeologiniai tyrimai, kurie pritaikyti lankymui: Narkūnų, Pakalnių, Šeimyniškių, Daugailių ir Taurapilio. Šios vietos taip pat turi išskirtinę istorinę reikšmę, jas garsina ne viena legenda.

Penki siūlomi aplankyti piliakalniai suteikia galimybę pažinti Utenos ir visos Aukštaitijos piliakalnių istoriją nuo jų atsiradimo 900 m. pr. m. e. iki 1433 m., kuomet Livonijos ordino kariuomenė sudegino paskutines medines pilis, stovėjusias ant Šeimyniškių piliakalnio ir Taurapilio.

Jei nėra galimybės kelionei skirti visos ilgesnės pavasario ar vasaros dienos ir keliauti apie Uteną ratu, ją galima skaidyti į kelias atskiras išvykas, o sykiu aplankyti ir kitas netoliese esančias įdomias Utenos krašto vietas.

 maršrutas, keliaujant iš
Utenos ratu: Narkūnai –
Pakalniai – Šeimyniškių –
Daugailiai – Taurapilis

Turizmo informacijos
centras
Utena, Bažnyčios g. 1

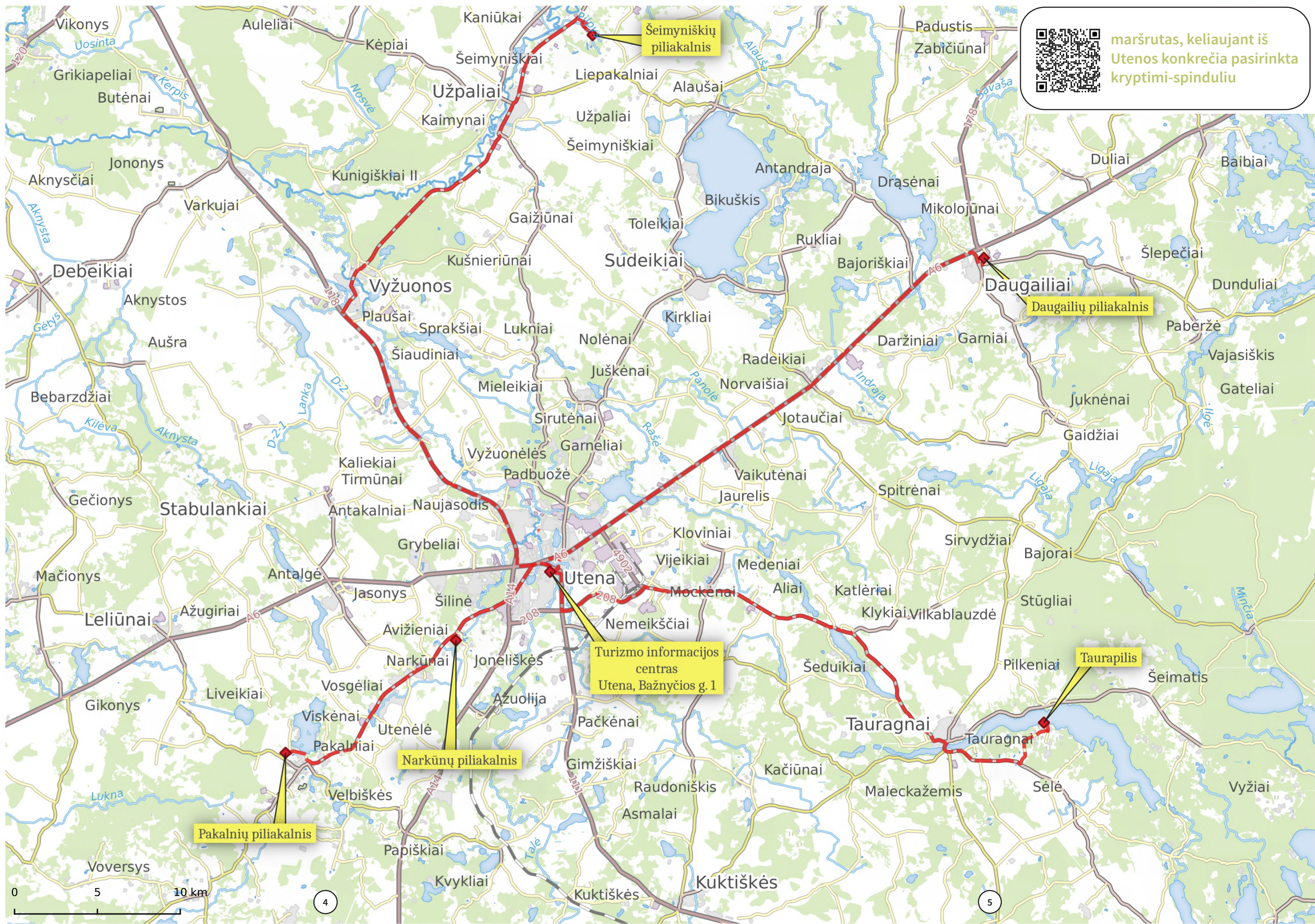

2

3

maršrutas, keliaujant iš
Utenos konkrečia pasirinkta
kryptimi-spinduliu

0 5 10 km

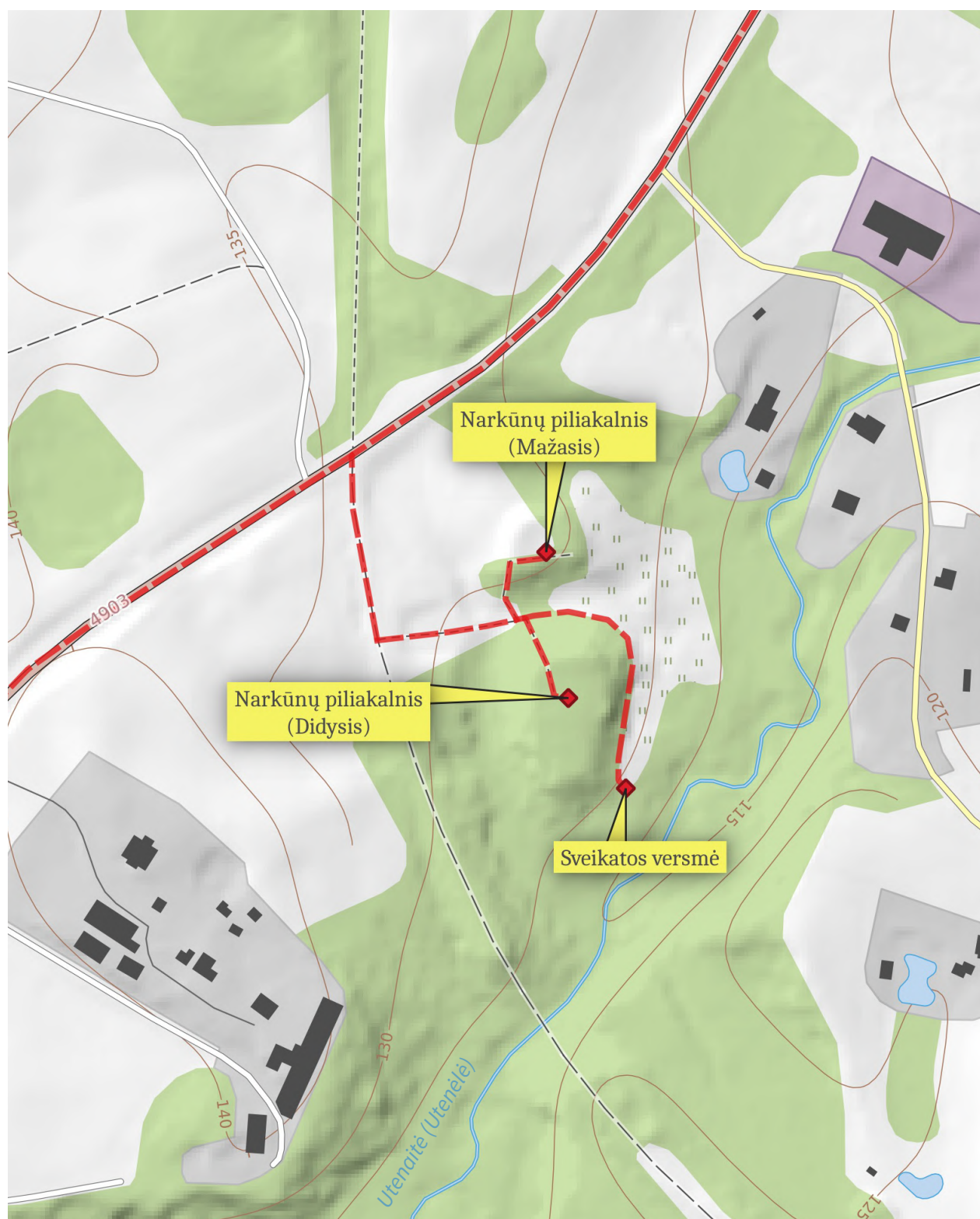
4

5

Narkūnų piliakalnis

Utenio pilis ir Utenio kapas

Tai vienas iš plačiausiai tyrinėtų ir labiausiai žinomų visos Lietuvos piliakalnių.

kaip nuvykti iki ten?

Automobilių stovėjimo aikštelę piliakalnio prieigose lengva rasti vykstant keliu Utena – Pakalniai – Alanta (4903).

Pažintį su šia nepaprasta vieta pradėkite nuo priešpilio, kuris dar vadinamas Narkūnų Mažuoju piliakalniu, arba *Utenio kapu*.

Taigi, leidžiantis nuo automobilių stovėjimo aikštelės, pirmiausia reikėtų laiptais įkopti į kairėje esantį kalną. Tolumoje bus matyti Utenos prieigos, o priešakyje, pirmame plane – *Laimės slėniu* vadinamas Utenaitės (Utenėlės) upelio slėnis. Sugrįžus tais pačiais laiptais į pagrindinį taką, laukia Narkūnų Didysis piliakalnis, arba *Utenio pilis*.

Iš Didžiojo piliakalnio aikštelės nusileidus rytinio šlaito laiptais ir pasukus dešinėn, už šimto metrų piliakalnio papėdėje trykšta *Sveikatos versmė*.

išvaizda, dydis

Piliakalnio (Didžiojo piliakalnio) aikštelė yra 35 x 55 m dydžio, jos šiauriniame gale supiltas 1,7 m aukščio pylimas; šlaitai labai statūs, 14 m aukščio.

Priešpilio (Mažojo piliakalnio) aikštelė yra 15 x 25 m dydžio, apjuosta 2,5 m aukščio, 60 m ilgio gynybiniu pylimu.

datavimas

Piliakalnis buvo apgyvendintas dar I t-mečio pr. m. e. pradžioje ir su pertraukomis naudotas kaip įtvirtinta gyvenvietė, vėliau iki XV a. pirmos pusės čia buvo medinė pilis. Manoma, kad 1433 m. vasarį Livonijos ordino kariuomenė sudegino pilį ir ji daugiau nebuvo atstatyta.

įdomios žinios

Tyrinėdami Didžiojo piliakalnio aikštelę archeologai surado kelias spalvoto metalo lydimo ir apdirbimo vietas, kuriose Bronzos amžiuje (apie 900–800 m. pr. m. e.) keliaujantys amatininkai gamino įmovinius kirvius, antkakles, apyrankes, antsmilkinius. Archeologų teigimu, Narkūnai buvo viena iš stotelių ilgame priešistoriniame amatininkų kelyje iš Skandinavijos šalių prie Volgos ir jos intako Kamos.

pasakojimai

Seniau piliakalnio viršūnėje buvus gili duobė. Vaikai bežaisdami įmetė vieno berniuko kepurę į tą duobę. Tas įlipo išsiimti ir ištraukęs kepurę pilną auksinių pinigų. Vėliau tyčia įleidę kitą berniuką, bet jo nebeištraukę. Motina labai nusimirus aplink vaikščiodama verkė: „Paėmęs dūšią (sielą), atiduok nors kūną“. Čia įsikūręs kaimas buvo pavadintas Norkūnais.

Užrašyta 1936 m.

Yra padavimas, kad prie piliakalnio buvę kelios versmės, ir jų vieną vadindavę Sveikatos versme, kur ateidavę gydytis ir į versmę mesdavę pinigų. Būk vienas žmogus iš versmės išėmęs pinigų ir tuojaus apakęs.

Piliakalnių pietų – rytų šone yra užtventkas piliečio Lasio malūnui tvenkinys, kur sulig padavimų, buvęs vadinamas Laimės slėniu, nes ten buvę keletas versmių, kurios turėjusios gydomą ir kitas reikšmes, iš jų vieną vadindavę Sveikatos versme.

Užrašyta 1935 m.

tyrinėjimai

Didysis piliakalnis tyrinėtas 1835 m. ir 1976–1978 m. Pastarąjį kartą buvo ištirta aikštelės vakarinė dalis, iš viso net 660 m² plotas ir aptiktas 3,3 m storio kultūrinis sluoksnis.

Nustatyta, kad I tūkst. pr. m. e. piliakalnio aikštelė buvo aptverta dviem medinių stulpų eilėmis, o tarpai tarp stulpų buvo išpinti šakomis. Kraštuose stovėjo stulpiniai, 6–8 m ilgio, keturkampio plano pastatai su židiniiais. Pirmaisiais mūsų eros amžiais medinius įtvirtinimus pakeitė metro aukščio iš molio suplūktas pylimas. Dabartinę išvaizdą piliakalnis įgavo XIV a., kai pylimas buvo sutvirtintas, paaukštintas, ant jo pastatyta medinė gynybinė siena, apdrėbta moliu.

Tyrinėjimų metu surasta: arbaletų ir lanko strėlių antgalių, plačiaašmenis kirvis, smeigtukų, ylių, peilių, dalgių ir pentinų dalių, cilindrinė spynų, skiltuvų, įvairių papuošalų, apie 10 000 lipdytos ir žiestos keramikos šukių, per 7 000 įvairių gyvulių kaulų.

1978 m. buvo tiriamas ir Mažasis piliakalnis (62 m² plotas), nustatyta, kad pirmaisiais mūsų eros amžiais čia būta įtvirtintos gyvenvietės, o XIV a. virš jos kultūrinio sluoksnio supiltas ir suplūktas molio pylimas.

renginiai

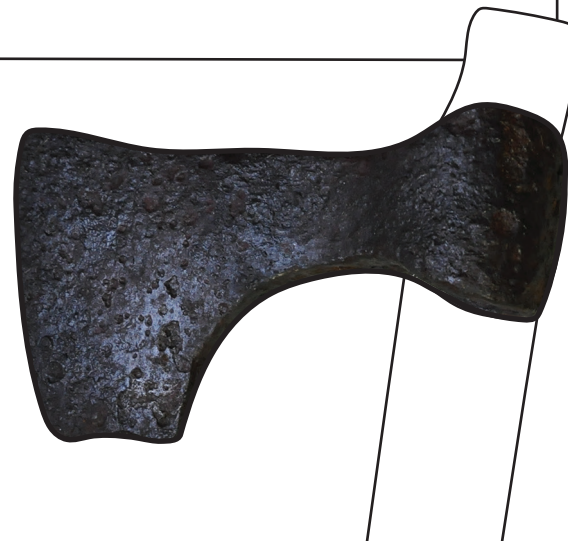
Liepos 6-ąją ant Narkūnų piliakalnio rengiama Valstybės (Karaliaus Mindaugo karūnavimo) ir Tautiškos giesmės dienos šventė, įvairiomis progomis čia vyksta ir kiti renginiai.

pasiūlymai

Ant Mažojo piliakalnio yra sūpynės, malonu pabūti ažuolo paunksmėje. Iš Sveikatos versmės galima pasisemti vandens, tačiau iš anksto reikėtų pasirūpinti stikline ar puodeliu (sunku semti tiesiai į didesnę talpą).

8

➔ Atstumas iki kelio Utena–Vilnius (A14) ir Utenos – 5 km, o iki Pakalnių – 8,3 km.

9

Pakalnių piliakalnis

Tai piliakalnis, kurį istorikas Motiejus Strijkovskis 1582 m. vadino legendinio kunigaikščio Utenio pilies vieta.

datavimas

Piliakalnis su pertraukomis buvo apgyvendintas kelis šimtmečius nuo pat pirmųjų mūsų eros amžių. Gynybiniai įtvirtinimai rodo, kad XIII–XIV a. čia stovėjo ir medinė senovės lietuvių pilis, tačiau šio laikotarpio radinių kol kas neaptikta.

kaip nuvykti iki ten?

Lengvai pasiekiamas nedidelėje kelio Pakalniai – Leliūnai sankryžoje pasukus dešinėn. Iš atokvėpio vietos, kur paliekami automobiliai, toliau einama pėsčiomis.

įdomios žinios

Teigiama, kad 1918 m. Lietuvos Respublikos nepriklausomybės paskelbimo proga ant piliakalnio buvo pastatytas pirmasis 9 sieksnių (apie 19,1 m) aukščio pušinis kryžius su užrašu „Dieve, Lietuvą gink!“ – vienas aukščiausių visoje Lietuvoje. Tą kartą į piliakalnį jį užvilko 12 arklių kinkinys. Vieną 1963 m. ar 1964 m. naktį šį kryžių nuplovė vietinės apylinkės ir kolūkio pirmininkai, padedami dar vieno talkininko. Supjaustytas į gabalus kryžius buvo sumestas į krūmus, o likusi virš žemės dalis – nudeginta. Atgimimo metais, 1989 m. liepos 30 d. atstatytas ąžuolinis kryžius, kurį ant piliakalnio atskraidino vienas ar net keli kariniai sraigtasparniai; kryžius buvo toks sunkus, kad gabenant nutrūko trys iš keturių jį laikusių lynų. 1998 m. šio 18 m aukščio, 6 m pločio kryžmą turinčio kryžiaus svorio pamatas nebeišlaikė. Todėl buvo nuspręsta kitais metais atstatyti naują, mažesnę kryžių, kuris čia stovi ir dabar.

išvaizda, dydis

Piliakalnis įrengtas atskiroje masyvioje 25 – 33 m aukščio kalvoje Vidinksto ežero krante; aikštelė keturkampė, 41 x 48 m dydžio, jos pakraščiuose supiltas 0,5 m aukščio žemių pylimas. Keliais metrais žemiau aikštelės, terasoje išliko dar net keturi užslinkę gynybiniai grioviai ir tiek pat pylimų.

Nuo 1918 m. ant piliakalnio stovi kryžius (dabartinis pastatytas 1999 m.). 1945 m. birželį (kitais duomenimis, 1945–1947 m. laikotarpyje) prie kryžiaus vienoje duobėje buvo palaidoti 8 Lietuvos partizanai. Keturių iš jų palaikai dar sovietinės okupacijos metais buvo giminaičių slapta perlaidoti kapinėse.

pasakojimai

Seni žmonės pasakoja, kad čia, kur piliakalnis, yra kas nors užpilta – bažnyčia ar pilis. Per Velykas kalnas atsiverdavo ir aplink jį vaikščiodavo žmonės.

Užrašyta 1968 m.

Kur dabar prie piliakalnio yra grioviai, tai ten, esą, būdavo durys. Kartą vieną žmogų pamokė jot ir pasižiūrėt, ar teisybė. Kai tik jis prijoja prie kalno, tai durys ir užsidaro.

Užrašyta 1968 m.

tyrinėjimai

1836 m. piliakalnį be žymesnių rezultatų kasinėjo Jasonių dvarininkas Pranciškus Vilčinskis. 1989 m. Pakalnių piliakalnio aikštelėje atstatomo kryžiaus vietoje Gintautas Zabiela ištyrė 16 m² plotą, aptiko kultūrinį sluoksnį su stulpavietėmis, židiniu, II–VI a. būdinga lipdyta keramika ir gyvulių kaulais.

pasiūlymai

Čia malonu pabūti, pasidairyti – nuo piliakalnio atsiveria ypatingai gražus reginys; papėdėje yra stalas, suolas, galima pasėdėti, galbūt ir pasistiprinti iš lauknešėlio.

Už 0,23 km į pietryčius nuo piliakalnio yra nedidelis kalnelis – Pakalnių šventvietė, kuri vadinama *Laumės kvartukėliu*.

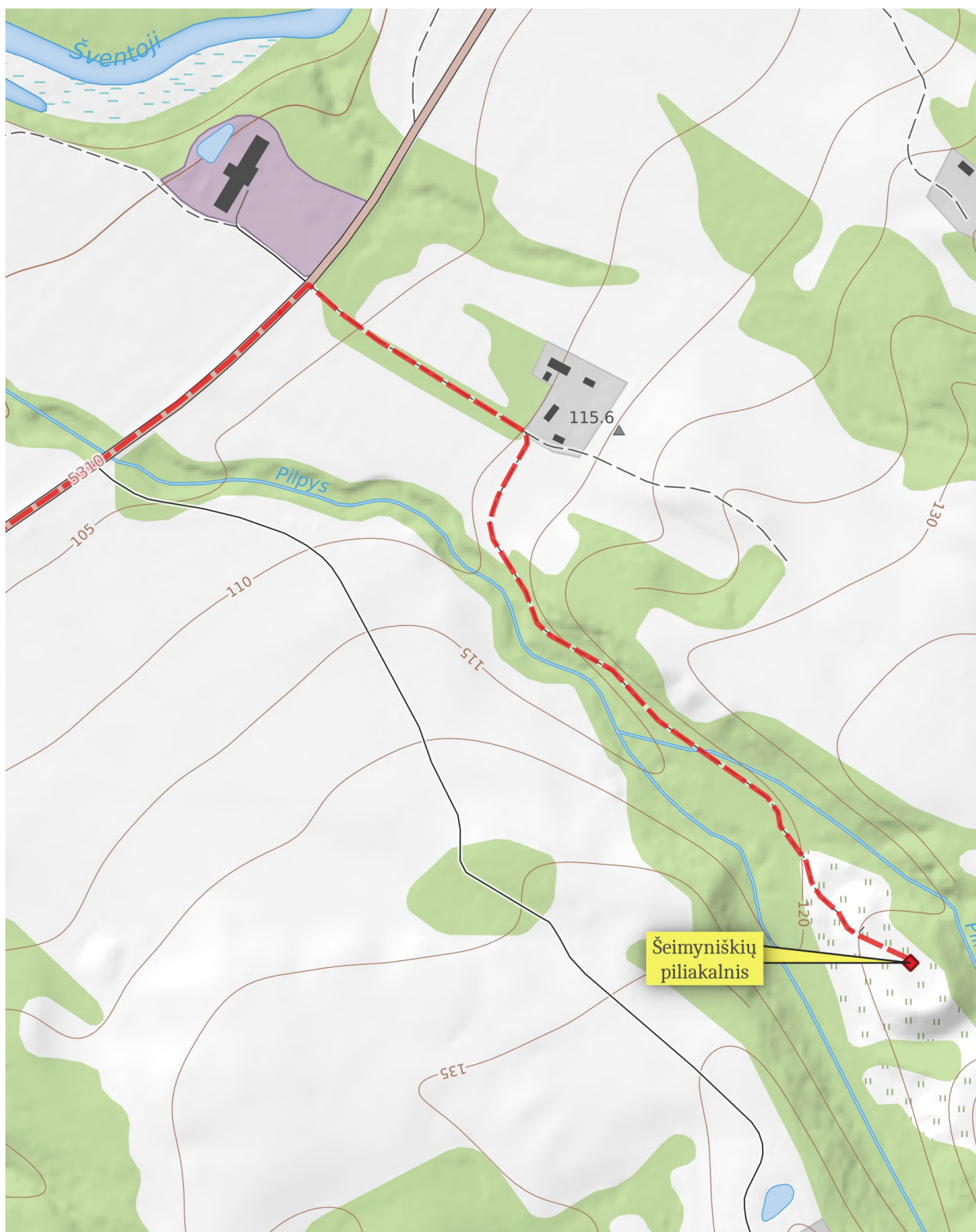
Atstumas iki kelio Kaunas–Zarasai (A6) ir Leliūnų – 7,2 km, iki Utenos – 13,2 km, o iki Šeimyniškių – 37 km.

Šeimyniškių piliakalnis

Pylius (Papilių kalnas)

Tai istorinės Užpalių pilies vieta, vienas iš ilgiausiai visoje Lietuvoje naudotų piliakalnių.

išvaizda, dydis

Piliakalnis įrengtas aukštumos kyšulyje, kurį iš šiaurės juosia Piliaus upelis, iš pietų – Pilupis. Aikštelė yra 19–40 x 70 m dydžio, apjuosta pylimu. Nuo likusios aukštumos dalies (joje dar būta papilio) piliakalnis atskirtas 120 m ilgio, 50 m pločio (viršuje) ir 10 m gylio grioviu. Piliakalnio šlaitai statūs, 16 m aukščio.

Į rytus nuo piliakalnio, už minėto griovio, plyti 55–130 x 160 m dydžio papilio aikštė, kurios pietrytiniame gale supiltas nedidelis pylimas, o už jo iškastas 6 m gylį siekiantis gynybinis griovys.

Į pietvakarius ir šiaurės rytus nuo piliakalnio, papėdėje, yra senovės gyvenvietė.

kaip nuvykti iki ten?

Lengvai pasiekiamas keliu Užpaliai – Dusetos. Nedidelėje sankryžoje automobilį galima palikti ir gražiu medžiais apsodintu lauko keliu keletą šimtų metrų paėjėti. Jeigu laiko trūksta ar prastas oras, pavažiуйте iki miško aikštelėje pastatyto informacinio stendo. Į piliakalnį vedančius laiptus pasieksite pėsčiomis.

įdomios žinios

Užpalių pilyje buvo Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino dvaras prie kelio iš Vilniaus į Livoniją. Pirmą kartą Užpalius (*Uspalde*) mini 1338 m. Livonijoje sudaryta taikos ir prekybos sutartis tarp Gedimino ir Vokiečių ordino magistro. Pagal šią sutartį, minėtas kelias iš Vilniaus, vedantis per Nemenčinę, Giedraičius, Balninkus į Užpalius ir toliau Dauguvos link, turėjo priklausyti teritoriniam ruožui, kuriame nei viena šalis negalėjo kariauti ir puldinėti pirklių.

datavimas

Pirmieji mūsų eros amžiai – XV a.

Užpalių pilies, kuri stovėjo Šeimyniškių piliakalnyje, papilį 1373 m. kovo mėnesį, naktį užpuolė ir sudegino Livonijos ordino kariai.

1398 m. paminėtas didikas Astikas – Užpalių pilies viršininkas (*capitaneus*). 1433 m. vasario pradžioje šią pilį vėl pasiekė ir sudegino Livonijos ordino kariuomenė.

1448 m. rašytiniai šaltiniai Užpalių pilies viršininku (*hauptman zcu Uszpol*) vadina Radvilą Astikaitį.

pasakojimai

Senovėje dar buvusi žemėmis neužgriuvusi skylė. Piemenys beišdykaudami įmetė kepurę į tą skylę. Nusmuko ir nusmuko gilyn: nei beišimsi, nei beištrauksi! Kur tos skylės galas – nežinia.

Kepurė, kaip ir visi rūbai, piemeniokui buvo duoti gaspadoriaus. Vargšas ėmė raudoti – bijo gaspadoriui į akis rodytis. Visi gena gyvulius namo, o jis bėga pas savo tėvelį.

Tėvas pasiėmė ilgas virves, pasivadino keletą kaimynų ir su sūnum nuėjo ant Pyliaus. Vyrai berniokui užrišo už pažastų virves ir nuleido pro skylę vidun. Paprašė, kad sujudintų virvę arba surėktų, kai kepurę susiras ir reiks ištraukti.

Po kurio laiko pasigirdo iš kalno vidaus šauksmas ir virvė sujudėjo. Vyrai ėmė traukti. Ištraukė sveiką gyvą piemenioką. Ir kas keisčiausia – berniokas abiem rankom laikė kepurę, pilną žvangančių pinigų. Tėvas ir sūnus labai džiaugėsi, mat didžiais turčiais tapo.

Vyrų klausinėjamas piemenukas štai ką papasakojo. Graibo jis tamsoje kepurės. Tik staiga kas tai nematomas pešt jam už rankos ir įdavė pilną kepurę pinigų! Jis bijojo kepurės neimti...

Apie tokį nepaprastą įvykį pasklido gandas po apylinkę. Vienas gaspadorius primokė savo sūnų įmesti skylėn kepurę. Sūnelis įmetė. Gaspadorius viską padarė su sūnumi taip, kaip ir anas piemenuko tėvas. Tik vaikas, įleistas skylėn, nei šaukė, nei virvės judino. Nusibodo gaspadoriui laukti ir jis pradėjo traukti. Traukė, traukė ir kas per baisybė – iškėlė sūnų be galvos...

Po to daugiau niekas nebebandė kepurė mėti.

Užrašyta 1971 m.

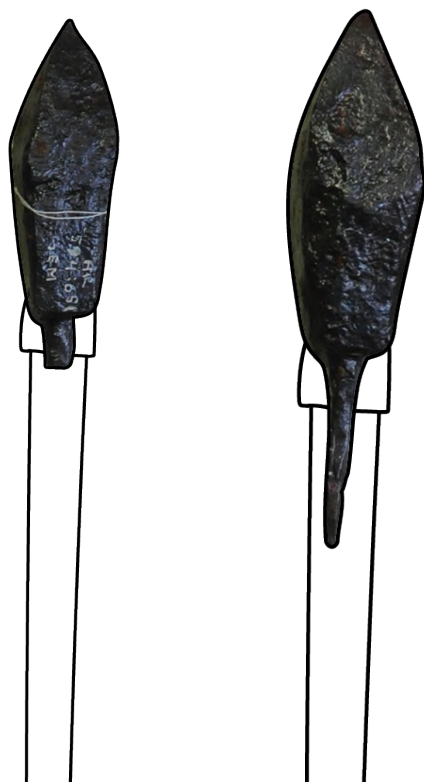
tyrinėjimai

Piliakalnio aikštelėje atsitiktinai rasti du XIV a. arbaletinių strėlių antgaliai, papilyje aptikta lipdytos keramikos grublėtu paviršiumi ir žiestos keramikos šukių.

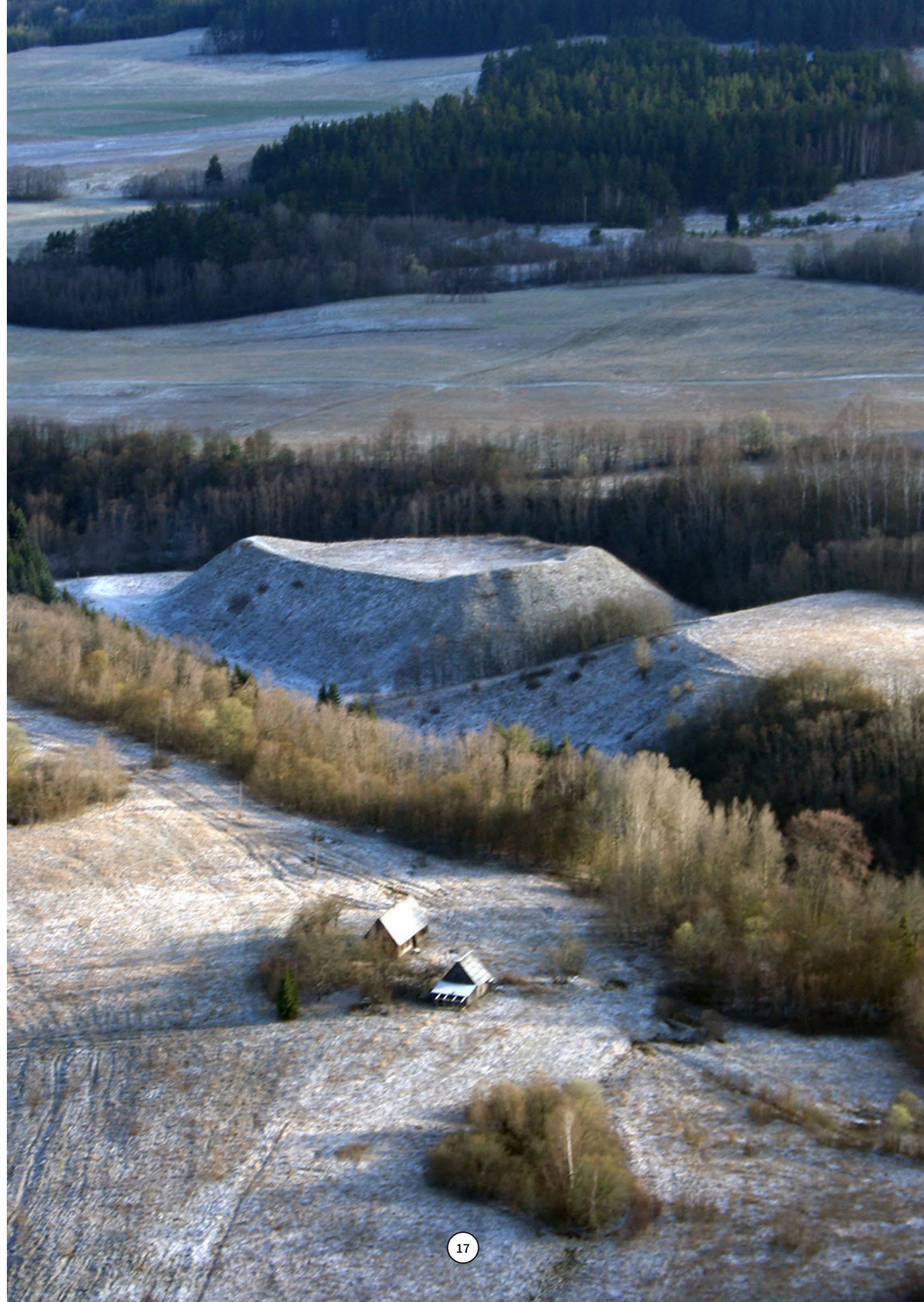

pasiūlymai

Nuošalyje nuo kaimų ir viensėdžių esanti vieta, kurioje galima rasti vaistažolių, atsikvėpti, ilgėliau pasigrožėti nuo piliakalnio atsiveriančiais Šventosios slėnio vaizdais.

Atstumas iki kelio Užpaliai–Dusetos – 0,8 km, iki Užpalių – 5 km, iki Utenos – 22 km, o iki Daugailių per Liepakalnius 25 km, vykstant per Sudeikius – 30 km.

Daugailių piliakalnis

Tai Utenos kraštui būdingas piliakalnis, apgyvendintas prieš 2000 metų. Naujaisiais laikais ant jo buvusi katalikų bažnyčia ir kapinės.

kaip nuvykti iki ten?

Matomas nuo kelio Utena – Zarasai ir Daugailių miestelio, lengvai pasiekiamas takeliu iš automobilių stovėjimo aikštelės prie Daugailių Šv. Antano Paduviečio bažnyčios.

datavimas

Pirmieji mūsų eros amžiai (įtvirtinta gyvenvietė), XVII–XVIII a. (bažnyčia ir kapinės).

išvaizda, dydis

Piliakalnio aikštelė yra 30 x 46 m dydžio, pietrytinėje pusėje yra išlikusi 10 m pločio terasos dalis; šlaitai statūs, 10–12 m aukščio. 1990 m. liepos 15 d. čia stovėjusios Daugailių bažnyčios atminimui pastatytas ir pašventintas medinis kryžius. Šalimais – daugelis XIX a. antrą pusėje–XX a. viduryje čia palaidotų mirusiųjų kapų. Rytinėje ir šiaurės vakarinėje piliakalnio papėdėje plyti senovės gyvenvietė.

įdomios žinios

XVII a. II pusėje ant piliakalnio buvo pastatyta pirmoji Daugailių bažnyčia (pirmieji bažnytinių metrikų įrašai datuoti 1685 m.). Dvi ar net tris iš eilės ant piliakalnio stovėjusias bažnyčias sugedinus perkūnija. Padavimai pasakoja, kad bažnyčia nugrimzdo į kalno gelmes, o jos didįjį altorių su šventu paveikslu vėjas nunešęs į piliakalnio papėdę. Tada čia buvo pastatyta naujoji bažnyčia. 1883 m. kunigo A. Rimševičiaus rūpesčiu ir parapijiečių aukomis bažnyčia perstatyta ir padidinta.

pasakojimai

Kas Daugailių piliakalnį supylė? Būdava, kad kokiais metais, pre kokiai valdžiai, baudžiatos laikais, baudžiauninkai supyla Daugailių piliakalnį. Ir ten buva tam piliakalny bažnyčias pastatytas. Viena buva pačioj viršūnėj piliakalnia – perkūnija sudegina. Tadu pastatė žemiau bažnyčių (tadu dar tas nuolaidumas buva), čia vėl sudegina perkūnas.

O ten, kur dabar stovi bažnyčia, medžiai seniau buva. Saka, Marijas abrazdys (paveikslas) buva pakabintas medy. Tai tadu čia (dabartinėj vietoj) pastatė bažnyčių.

Užrašyta 1998 m.

pasiūlymai

Piliakalnio papėdėje yra Lietuvos laisvės gynėjo Algimanto Petro Kavoliuko (1939–1991) gimtoji sodyba.

tyrinėjimai

Per Pirmąjį pasaulinį karą vokiečiams įsakius iš piliakalnio šlaito kasti žvyrą keliams taisyti, rasta daug žmonių kaulų ir karstų liekanų.

1935 m. Daugailių piliakalnio apraše, saugoma-me Valstybės archeologijos komisijos archyve, pažymima: „Randama daug žmonių kaulų ir plytgalų. Piliakalnis apleistas, neaptvertas, ganomi gyvuliai“.

Žvalgant piliakalnį, aikštelėje rasta atsiktinių radinių – lipdytos keramikos brūkšniuotu ir lygiu paviršiumi šukių.

1990 m. G. Zabiela ant piliakalnio statomo bažnyčios atminimui skirto kryžiaus vietoje ištyrė 1 m² perkasą, rado akmeninių pamatų liekanas, griautinį kapą ir 1764 m. Kuršo šilingą. Senesnis piliakalnio kultūrinis sluoksnis aikštelėje sunaikintas.

Atstumas iki kelio Zarasai–Kaunas (A6) – 0,6 km, iki Utenos – 18 km, Taurapilio – 24 km (vykstant per Stūglius) arba 37 km (per Uteną).

Taurapolis

Tai vienas iš vaizdingiausių Utenos krašto ir visos Aukštaitijos piliakalnių, istorinės Tauragnų pilies vieta.

datavimas

Pirmieji mūsų eros amžiai–XV a. I pusė.

Tauragnų pilis, stovėjusi ant Taurapilio piliakalnio, pirmą kartą paminėta 1373 m. vasario 14 d., kai šalia pilies buvo apsistojusį kraštą niokojusi Livonijos ordino kariuomenė. Vėliau Tauragnai minimi 1375 m. karo žygio prieš Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę aprašyme, o 1433 m. vasario pradžioje pilį sudegino dar kartą čia atžygiavusi Livonijos ordino kariuomenė.

kaip nuvykti iki ten?

Lengvai pasiekiamas iš kelio Tauragnai–Kirdeikiai, Šimkūnų kaime pasukus Taurapilio link. Nedidelėje lauko kelių kryžkelėje reikia pasukti į šiaurę, Tauragnų ežero link, arba čia galima pastatyti automobilį ir iki piliakalnio likusius porą šimtų metrų nueiti.

išvaizda, dydis

Piliakalnis įrengtas Tauragno pietinėje pakrantėje, aikštelė yra 14–22 x 90 m dydžio, jos rytiniame ir vakariniame gale supilti maždaug metro aukščio žemės pylimai; šlaitai statūs, 13–14 m aukščio.

Iš pietų, rytų ir vakarų pusių piliakalnį saugo 220 m ilgio, 25 m pločio, 4 m gylį siekiantis griovys. Už jo net 4,5 ha plote plyti senovės gyvenvietės teritorija. Kaip parodė 2012 m. archeologiniai tyrimai, ją iš pietų pusės puslankiu juosė 4 m pločio ir 1,8 m gylio gynybinis griovys ir iš jį kasant supiltų žemių suformuotas pylimas, ant kurio dar galėjo stovėti ir mediniai įtvirtinimai.

Už 0,63 km į pietryčius nuo piliakalnio yra 1910 m. ir 1970–1971 m. tyrinėtų Taurapilio pilkapių, datuojamų V amžiumi, vieta.

įdomios žinios

2012–2013 m. Klaipėdos, Vilniaus ir Getingeno universitetų archeologai tyrinėjo Taurapilio papėdės gyvenvietę ir aptiko XIV a. pabaigos–XV a. I pusės pastato vietą, o joje – molinės krosnies (2 x 4 m dydžio) su akmenų kupolu (1,45 x 2,2 m dydžio) liekanas. Krosnyje netgi rasti dviejų molinių puodų šukių lizdai.

Iš viso krosnies vietoje ir artimoje aplinkoje surinkta 8,112 kg molio tinko, 359 vnt. (539 g) perdegusių gyvulių kaulų, daug žuvų žvynų ir kaulų. Tyrėjai daro išvadą, kad krosnies ir pastato šeimininkas buvo žvejys. „Pagal čia surinktą žuvų žvynų kolekciją Taurapilio papėdės gyvenvietė šiandien bene labiausiai reprezentuoja žvejybą Lietuvoje viduramžiais“, – teigia archeologinių tyrimų vadovas Gintautas Zabiela.

pasakojimai

Po Taurapiliu yra užkeikta bažnyčia. Seniau viršuj kalno buvusi skylė. Kas įmesdavo į tą skylę akmenį, ryte vėl rasdavo išmesta.

Sykį buvo graži diena, ir drąsuolis žiūrėjo pro tą skylę. Pamatė, kad čia bažnyčia apleista, altoriai išgriuvę, tik apdulkėję vargonai groja. Tik daugiau niekas to nebematė, o ta skylė pranykusi.

Kas eis netyčia pro kalną Šv. Jono naktį lygiai 12 valandą, kalnas atsivožia, ir žmogus pamato bažnyčią, išgirsta giedojimus ir vargonų muziką. Bet tas trunka tik sekundę.

Vieną naktį Tauragnų kunigas Bauža susapnavęs, kad bažnyčios prakeikimą galima panaikinti, kad bažnyčia iškiltų vėl. Reikia nueiti vidurnaktį ant piliakalnio ir atlaikyti mišias, tada bažnyčia iškilsianti. Jis po sapno sušaukė parapijiečius, apvilko rūbais ir su procesija visa nuėjo ant piliakalnio giedodami. Ir neatlaikė Šv. Mišių – kai ruošės laikyti, pamatė, kad nėra manipulio ant rankos. Bažnyčia neiškilo, ir grįžo neatlaikęs.

Naktį grįžęs vėl sapnuoja tą patį senį, kuris pasakė:

– Tau buvo lemta bažnyčią iškildinti, bet manipulis tau dingo, nes tau buvo sakyta atlaikyti mišias vienam.

Kunigas Bauža antrą kartą eit nebedrįsęs.

Užrašyta XX a. II pusėje iš lietuvių išeivių Jungtinėse Amerikos Valstijose

pasiūlymai

Šioje vaizdingoje vietoje Tauragno pakrantėje galima pabūti ilgėliau, atsikvėpti, šiltuoju metų laiku – išsimaudyti.

tyrinėjimai

2013 m. archeologiniai žvalgymai parodė, kad piliakalniui įrengti buvo pasirinkta ne visai taisyklinga ežero pakrantės kalva kiek iškilusiu viršumi. Ankstyvasis Brūkšniuotos keramikos kultūros sluoksnis užfiksuotas aikštelės pietrytinėje dalyje po perdegusio molio tinko sluoksniu vakarinio pylimo vietoje (pirmaisiais mūsų eros amžiais susidariusio kultūrinio sluoksnio storis čia siekia net 1 m).

Viduramžių pilies kultūrinis sluoksnis užfiksuotas visoje aikštelėje (lyginant pilies kiemo paviršių, piliakalnio pakraščiuose susidarė apie 50 cm storio smėlingi niveliaciniai sluoksniai).

2012–2013 m. tiriant piliakalnio papėdės gyvenvietę rasta lipdytos ir apžiestos keramikos, molio tinko, geležies šlako, geležinis peilis, molinių verpstukų, bronzinių skardelių, akmeninių galastuvų bei trintuvų. Taip pat aptikta pora sukabintų geležinių grandelių, kurios primena grandininių šarvų fragmentą.

renginiai

Liepos 6-ąją ant Taurapilio rengiama Valstybės (Karaliaus Mindaugo karūnavimo) ir Tautiškos giesmės dienos šventė, rugsėjo 22-ąją uždegama Baltų vienybės sąšaukos ugnis, vyksta kiti proginiai renginiai.

Atstumas iki kelio Tauragnai – Kirdeikiai – 1,8 km, iki Utenos – 21 km, Kaltanėnų – 30 km.

Daugailių piliakalnis iš šiaurės vakarų pusės. B. Buračo nuotrauka, 1961 m.

Pagal: G. Grižas. *Lietuvos piliakalniai*. Vilnius, 2011

papildoma literatūra

Baltramiejūnaitė D. *Tauragnų krašto piliakalniai*. Vilnius, 2017.

Batūra R. Užpalių pilis, *Kraštotyra*, 1966, p. 61–67.

Buičenkienė L. *Utenos krašto padavimai*. Utena, 1996.

Buračas B. *Lietuvos piliakalniai*. Sud. G. Grižas. Vilnius, 2011.

Kviklys B. *Mūsų Lietuva. Krašto vietovių istoriniai, geografiniai, etnografiniai bruožai*. Vilnius, 1991, t. 2.

Lietuvos piliakalniai. Prieiga per internetą: piliakalniai.lt [Žiūrėta 2022-08-10].

Podėnas V. Emergence of Hilltop Settlements in the Southeastern Baltic: New AMS 14C Dates from Lithuania and Revised Chronology, *Radiocarbon*, Vol. 62 (2), p. 361–377.

Podėnas V., Luchtanas A., Čivilytė A. Narkūnų piliakalnių ir papėdės gyvenvietės keramika: elgesnos atspindžiai, *Lietuvos archeologija*, 2016, t. 42, p. 191–241.

Simniškytė A. *Geležies amžius Sėloje*. Vilnius, 2013.

Stankevičiūtė E., Messal S., Zabiela G. Taurapilio piliakalnio papėdės gyvenvietė, *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2012 metais*. Vilnius, 2013, p. 115–121.

Strykowski M. *O początkach, wywodach, dzielnościach, sprawach rycerskich i domowych sławnego narodu litewskiego <...>*. Opracowała J. Radziszewska. Warszawa, 1978.

Vaitkevičius V. *Senosios Lietuvos šventvietės. Aukštaitija*. Vilnius, 2006.

Žilienė I. Padavimai iš Juozo Būgos rankraščių, *Tautosakos darbai*, 1996, t. 5, p. 211–219.

Wilczyński F. Wędrówka do gór Utenesa, xiążęcia Litwy, założyciela Uciany, *Tygodnik Petersburski*, 1836, Cz. XIV, No 93, p. 559–560.

Leidinį parengė MB Vykinto keliai
Maršrutą sudarė ir aprašė prof. dr. Vykintas Vaitkevičius

Išleido VšĮ Utenos turizmo informacijos centras

Bažnyčios g. 1, LT-28242 Utena

8 687 21938, 8 674 77240

tic@utenainfo.lt

www.utenainfo.lt

📍 Utenos Turizmo Centras

📷 utenainfo

Leidinyi finansuotas iš Nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo sklaidos, atgaivinimo ir leidybos projekto „Utenos krašto piliakalniai: nuo lietuvių genties iki Lietuvos valstybės“ lėšų

© Visos autorių teisės saugomos

Žemėlapio pagrindo duomenys: OpenStreetMap

Aukščio duomenys: Nacionalinė Žemės Tarnyba

Interaktyvus žemėlapis: asociacija „Atvirasis žemėlapis“

Leidinyje panaudotos Zenono Baubonio, Gyčio Grižo, Vytenio Podėno, Vykinto Vaitkevičiaus ir Utenos turizmo informacijos centro archyvo nuotraukos

Tiražas 100 vnt.

2022 m.

